

певних умінь та навичок соціально спрямованої адекватної поведінки, а також із входженням до такого соціокультурного середовища, в якому підрастаючі особистості, з урахуванням інтересів та потреб їх індивідуального розвитку, мають змогу долучатися до суспільного через регулювання їхніх стосунків з людьми та середовищем. Дітьми така перспектива усвідомлюється простіше й чіткіше – як цікаве та повноцінне життя, адже членство в громадській організації дає змогу задовольнити найрізноманітніші потреби індивідуального та соціального розвитку.

Механізмом набуття соціального досвіду є розгортання діяльності щодо орієнтування в ситуації, пристосування до навколишнього, перетворення живої та неживої природи, власного “Я”. У результаті діяльності в громадській організації дитина відтворює життєві ситуації, проявляє особистісну зацікавленість і розуміння соціальної значимості її результатів, а також здійснює активні дії, пов’язані з плануванням діяльності власних дій і дій колективу, самоконтролем та оцінкою.

Напрями функціонування дитячих організацій досить різноманітні, що дає дитині змогу, відповідно до її особистісних уподобань, реалізувати право вибору. Відтак, слідування потребам і здібностям дитини – з одного боку, створення сприятливих умов набуття соціального досвіду – з іншого, стає підґрунтям для формування гармонійної особистості. Абстрактна можливість набуття певного соціального статусу, функцій, якостей переходить в реальну суспільно корисну діяльність дитини в умовах педагогічно організованого середовища дитячої організації. Можливість пізнання соціальної дійсності, засвоєння соціальних нормативів нероздільна із можливістю проявити набутий досвід, соціальну активність через включеність в різні види діяльності. Перебування підлітків в дитячій громадській організації, освоєння ними соціального досвіду, способів діяльності та набуття статусу повноправного члена організації сприяє в подальшому їхньому духовному становленню як повноцінних учасників життя суспільства.

А. Е. Бойко

ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Кардинальні зміни в освітній системі підсилюють актуальність питань самовираження особистості в її творчій діяльності. На сучасному етапі держава потребує громадян, яким властиві самостійність думки, підприємливість, спроможність проявляти свої здібності, нахили, бажання, ставлення, тобто, здатність до творчого самовираження, оскільки саме такі люди можуть плідно брати участь у подальшій розбудові суспільства.

Творче самовираження є активною діяльністю людини, що передбачає максимальне використання і розвиток її задатків та інтересів, а також дає можливість ефективно вирішувати суто практичні завдання у житті суспільства. Відсутність у шкільному виховному просторі необхідних умов для задоволення цієї потреби може призвести до того, що потенційні можливості до самовираження можуть згасати чи реалізовуватися в асоціальних формах.

Як свідчить аналіз теоретичних положень та досвіду практичної роботи, значна частина учнів у процесі освоєння навчальної діяльності та під її тиском стають пасивними виконавцями завдань і закінчують школу безініціативними і непристосованими до життя членами суспільства. Щоб зберегти творчу тенденцію дошкільного віку, виникає необхідність підсилити її у молодшому шкільному віці, який є фундаментальним етапом становлення особистості дитини. Саме в цей період самовираження набуває актуальності у зв'язку зі зміною соціального середовища, адаптацією до учнівського колективу. Зазначимо, що головним новоутворенням в цьому віці є готовність до взаємодії з оточуючим світом та явищами природи, іншими людьми та з самим собою. Насамперед, розглянемо основні особливості дітей молодшого шкільного віку, що впливають на розвиток їх творчого самовираження.

Характерною особливістю цього вікового періоду є формування самосвідомості, рушійною силою якої, за твердженням С. Рубінштейна, є зростаюча реальна самостійність особистості, яка виражається в зміні її взаємовідносин. Дитина шести-семи років вже стає більш самостійна, незалежна від дорослого, розширюються та ускладнюються її відносини з оточуючими. Це дає можливість для значно повнішого і глибшого пізнання себе, оцінювання позитивних і негативних якостей не лише себе, а й своїх однолітків. В цей період активно розвивається така важлива форма вираження самосвідомості як самооцінка. Молодші школярі, перш за все, усвідомлюють ті особливості поведінки, які найчастіше оцінюються оточуючими і від яких, відповідно, в більшій мірі залежить їх положення в групі. Це зумовлюється прагненням дитини до взаєморозуміння, співпадання свого ставлення й оцінки оточуючого з оцінкою й ставленням дорослого. Таким чином, для розвитку творчого самовираження дитини молодшого шкільного віку велику увагу слід приділяти формуванню її адекватної самооцінки і здатності довести власну точку зору, свій вибір.

Інтенсивний розвиток емоційно-почуттєвої сфери властивий якраз дітям молодшого шкільного віку – загострений інтерес і підвищена емоційна вразливість на безпосереднє враження органів чуття. Емоційна та сенсорна культура сприяє оформленню індивідуальній творчій природі людини, оскільки культура почуттів виробляється в процесі постійно супроводжуючого її пізнавального процесу. Адже лише конкретний чуттєвий образ явища призводить до виникнення у дитини емоційного переживання і зародження задуму, який потім втілюється у виразній формі, що чуттєво сприймається.

Формування мотиваційної сфери молодших школярів відбувається у вигляді мотиваційної готовності дитини до різних, у тому числі нових для неї, видів діяльності, підпорядкуванні мотивів і на цій основі зароджуються індивідуальні нахили й здібності до конкретних видів діяльності. Від ступеню мотиваційного напруження залежить процес творчості, наприклад, перехід від довільного логічного пошуку до інтуїтивного рішення. Однією з потреб дитини у цьому віці є потреба у самоствердженні, самоповазі, самовираженні. Так, В. Давидов вказує, що сутність особистості пов'язана з її творчими можливостями, з її здатністю створювати нові форми суспільного життя, а

основна потреба людини як особистості – це потреба у створенні світу і самої себе. Пізнаючи оточуючий світ, молодший школяр відчуває потребу до творчого самовираження і свободи, а коли дитина має змогу вільно й творчо самовиражатися, вона дедалі більше пізнає себе і відкриває для оточуючих нове в собі (Л. Виготський, А. Запорожець, Б. Неменський).

Внаслідок зміни провідної діяльності у молодших школярів виникають труднощі в навчально-виховному процесі. На жаль, в традиційних навчальних закладах педагог веде дитину всередині лише однієї провідної діяльності, намагаючись виконати вимоги програм, що направлені на розвиток знань, умінь і навичок, ігноруючи ігрову діяльність. Для розвитку творчого самовираження дитини молодшого шкільного віку слід використовувати гру. Оскільки гра є процесуальним, а не продуктивним видом діяльності, дитина по-своєму трансформує оточуючий світ, що часто призводить до нових і нетрадиційних результатів. В процесі гри в дитини формується здатність створювати узагальнені типові образи, уявно перетворюючи їх, що є передумовою творчого розвитку особистості. Отже, активна ігрова діяльність може сприятливо вплинути на підвищення реалізації творчого самовираження молодших школярів, на їх здатність до продукування нестандартних ідей та оригінальних рішень. Тому ми вважаємо за доцільне не замінювати повністю одну провідну діяльність іншою, а навпаки, долучати творчі можливості гри у навчальну діяльність дітей молодшого шкільного віку.

Підсумовуючи вищесказане, можемо зробити висновок, що молодший шкільний вік є періодом інтенсивного особистісного становлення особистості та характеризується чутливістю до творчої діяльності. У цьому віці існує цілісна система об'єктивних та суб'єктивних передумов для розвитку успішного творчого самовираження дітей в різних видах діяльності і за допомогою різних засобів. Тому ефективно творче самовираження молодших школярів можливе лише за спеціально створених педагогічних умов, розробка яких є перспективою наших подальших досліджень.

Н. В. Глушко

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДЕЗАДАПТОВАНИХ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНИХ ЛІЦЕЇВ

В умовах сучасної економічної, соціальної, а, як наслідок, духовної кризи особливої значимості набуває проблема виховання старших підлітків (дітей 13-14 років), як найбільш вразливої вікової категорії населення. Тривогу викликає той факт, що кількість підлітків, які не можуть адаптуватися до умов середовища життєдіяльності (школа, сім'я) і вираженою потребою педагогічної допомоги за останній рік збільшилась до 28-35%.

Перш ніж говорити про дезадаптованих підлітків, слід визначитись з поняттям “дезадаптації”. Дезадаптація – це термін, суть якого виявляється у невідповідності соціопсихологічного і психофізіологічного статусу людини вимогам ситуації життєдіяльності, що не дозволяє їй адаптуватися до умов середовища (за Т.Ф.Алексєєнко). Маючи на увазі старшого підлітка, можна констатувати, що це стан, при якому він не може задовольнити свої власні